

Správa z konzultácií Štruktúrovaného dialógu

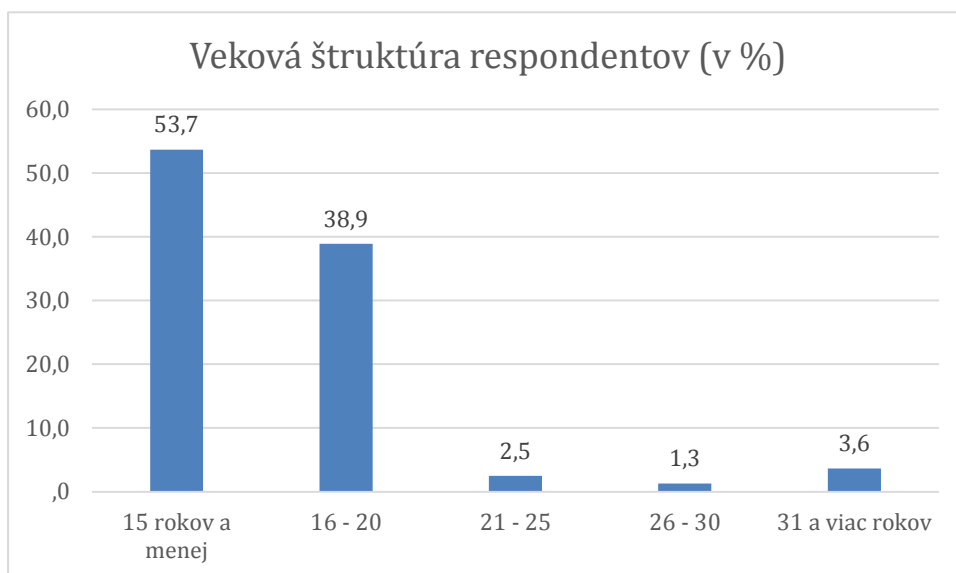
Všeobecné informácie

Konzultácie v rámci V. cyklu Štruktúrovaného dialógu prebiehali na území Slovenska od 20.4. do 31.8. 2016. Dôležitým nástrojom bol online dotazník, ktorý vyplnilo **9 781** mladých ľudí (z toho 288 ho vyplnilo v jeho maďarskej jazykovej mutácii). Vo všetkých krajoch na Slovensku taktiež prebiehali priame konzultácie na ktorých spolupracovalo 19 mládežníckych organizácií. Celkovo prebehlo **81 face-to-face konzultácií** na ktorých sa zúčastnilo **2 115 mladých ľudí**. Celkový počet mladých ľudí, ktorí boli zapojení do tohto cyklu Štruktúrovaného dialógu na Slovensku, je teda **11 896**. Veľkú väčšinu z nich (viac než 10 000) pritom predstavovali mladí ľudia vo veku 15-20 rokov.

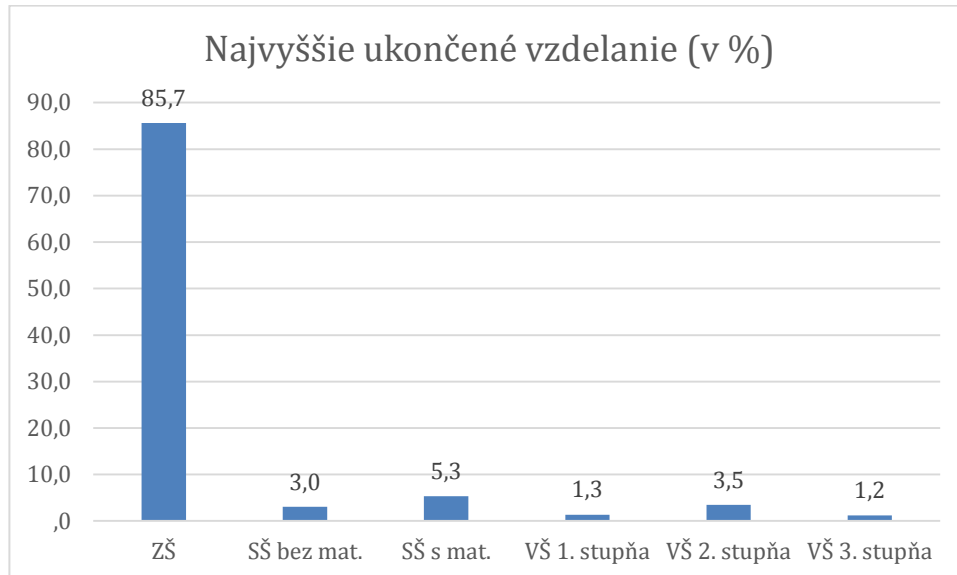
V grafoch uvádzame vyhodnotenie odpovedí z online dotazníka, ktoré celkovo vyplnilo 9 781 mladých ľudí. Dáta boli zozbierané na princípe „samovýberu“, to znamená, že prezentované zistenia vypovedajú o respondentoch, ktorí sa rozhodli dotazník vyplniť. Zistenia teda vzhľadom na použitú metodiku nie je možné zovšeobecniť na celú populáciu mladých ľudí. Pokiaľ nie je uvedené inak, v grafoch sú uvedené percentá vypočítané z bázy N = 9781 respondentov.

Demografická charakteristika respondentov

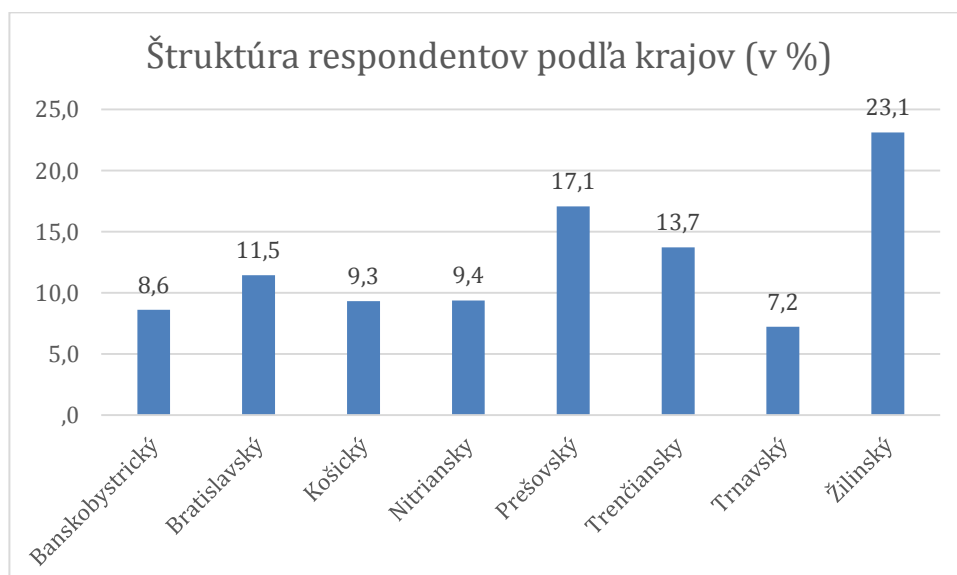
Z hľadiska vekovej štruktúry, najvyššie zastúpenie medzi respondentmi mali mladí ľudia vo veku 15 rokov a menej (54%). Druhou najpočetnejšou kategóriou je mládež vo veku 16 – 20 rokov (39%). Ostatné vekové kategórie majú relatívne minoritné zastúpenie.

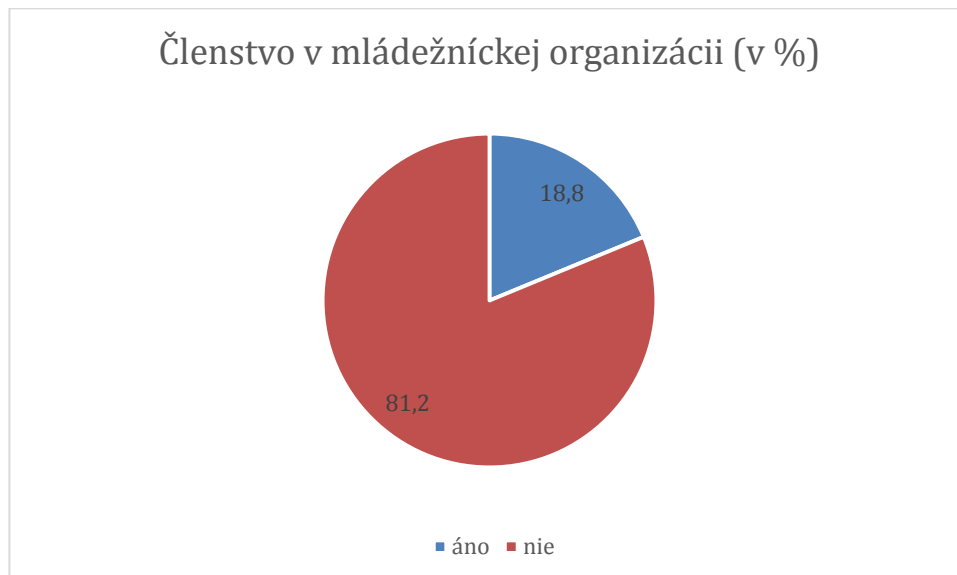
Ako naznačuje už veková štruktúra, online dotazník vyplňali predovšetkým študenti stredných škôl, teda respondenti s ukončeným vzdelaním na úrovni základnej školy (86%).

Respondenti vyplňali tiež údaj o tom, z ktorého sú kraja. Z tohto hľadiska majú relatívne najvyššie zastúpenie respondenti zo Žilinského kraja (23%) a z Prešovského kraja (17%). Respondenti z Bratislavského kraja tvoria 12%. Približne 9% podielom sa na počte respondentov podieľajú mladí ľudia z Banskobystrického (9%), Košického (9%) a Nitrianskeho (9%) kraja. Relatívne najnižšie zastúpenie majú mladí ľudia z Trnavského kraja s podielom na úrovni 7%.

Sledovali sme tiež, koľkí respondenti, ktorí sa zapojili do vyplňania online dotazníka v rámci štruktúrovaného dialógu, sú členmi mládežníckych organizácií. Z celkového počtu respondentov členstvo v mládežníckej organizácii deklarovala takmer pätina (19%) respondentov.

Postoje mladých ľudí

„Guiding framework“, ktorá bola prijatá na Európskej konferencii mládeže v Amsterdame, a jednotlivé otázky V. cyklu Štruktúrovaného dialógu pre účely tejto správy delíme do troch tematických okruhov: 1) Postoje mladých k spoločenským zmenám a bezpečnosti; 2) Postoje k ľuďom z odlišného etnického, sociálneho a kultúrneho prostredia a k diskriminácii; 3) Postoje a názory na budúce potreby a požadované zručnosti mladých ľudí. Kvôli obmedzenému priestoru táto správa spomína len najpopulárnejšie názory.

V nasledujúcej analýze prezentujeme zistenia, ku ktorým sme dospeli na základe off-line ako aj on-line formy konzultácií. V grafoch sú uvádzané len zistenia z online dotazníka (odpovede 9 781 respondentov).

1) Postoje k spoločenským zmenám a k bezpečnosti

V otázke budúceho vývoja spoločnosti boli názory mladých ľudí výrazne rozdelené medzi tých, ktorí budúcnosť vnímajú pozitívne, a tých, ktorí sa k situácii v spoločnosti a k jej budúcnosti stavajú výrazne kriticky a negatívne. Tá druhá skupina bola početnejšia. Medzi mladými ľuďmi prevažuje kritický názor na vládnuce politické špičky a frustrácia, že vládna politika je neefektívna a že sa nič nedeje pri vyšetrovaní korupcie. Veľké množstvo opýtaných má pocit, že vládnuce elity sa o situáciu bežných ľudí na Slovensku nezaujímajú, riešia si „svoje veci“ a ich svet je vzdialený bežnej perspektíve mladého človeka. Mnohí mladí ľudia majú pocit, že v súčasnosti iba „prežívajú“, pričom spoločenská a politická situácia im dáva len malé nádeje na úspešný život v budúcnosti. Veľa z nich si kvôli týmto faktorom nevie predstaviť svoj ďalší život na Slovensku a uvažujú o permanentnom vysťahovaní sa do zahraničia.

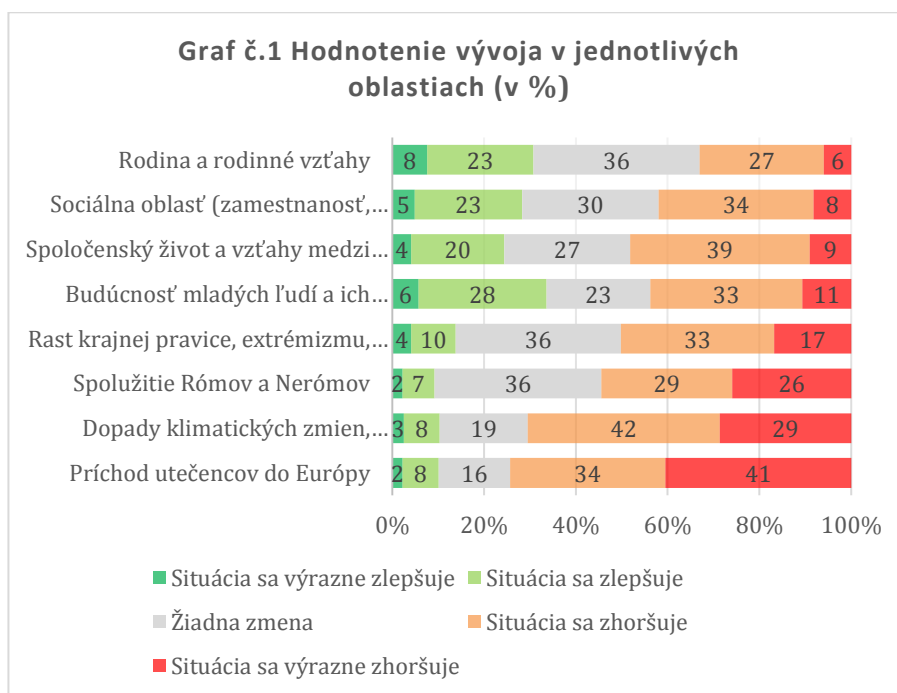
Vo vnímaní vonkajšej situácie boli „pesimistami“ často (ale nie jednohlasne) artikulované kritické názory na utečencov. Mladí, ktorí zaujali tento postoj, väčšinou nepomenovali utečencov ako bezpečnostnú hrozbu. Sústredili sa skôr na kultúrne dopady migrácie a ohrozenie národnej identity. Veľké počty mladých ľudí však taktiež vyzdvihovali dôležitosť tolerancie a vzájomného porozumenia, aj keď len v abstraktnej rovine.

Kritické nastavenie mladých ľudí, ktorí sa zapojili do štruktúrovaného dialógu prostredníctvom online-dotazníka dobre ilustruje nasledujúce (Graf č. 1) grafické zobrazenie ich odpovedí.

Z predložených možností relatívne najpriaznivejšie je vnímaná situácia v oblasti „rodiny a rodinných vzťahov“, situácia sa v tomto smere výrazne zlepšuje alebo zlepšuje podľa 31% respondentov. Mierne viac je však tých, ktorí si myslia, že sa situácia v tejto oblasti naopak zhoršuje, resp. výrazne zhoršuje. Priaznivejšie hodnotenia sa ešte objavujú pri sociálnej oblasti (28% respondentov si myslí, že situácia sa zlepšuje alebo výrazne zlepšuje), pri položke spoločenského života vo všeobecnosti (24%) a v rovine budúcnosti mladých ľudí a ich životných vyhliadok (celkovo až 34% respondentov si myslí, že situácia sa zlepšuje alebo výrazne zlepšuje). Aj v tomto prípade je však stále 44% respondentov, ktorí si myslia, že sa v tomto smere situácia zhoršuje alebo výrazne zhoršuje.

Na druhej strane najviac kriticky je vnímaná oblasť príchodu utečencov do Európy. V tomto prípade tri štvrtiny respondentov (75%) hodnotia zhoršenie situácie, pričom 34% si myslí, že situácia sa zhoršuje a 41% respondentov deklaruje, že situácia sa výrazne zhoršuje. Druhou najcitlivejšou otázkou je oblasť dopadov klimatických zmien a ekologických problémov. Mladí ľudia na túto tému výrazne reagujú kriticky (71%), pričom podľa 42% respondentov sa v tomto smere situácia zhoršila, ďalších 29% respondentov si myslí, že situácia sa výrazne zhoršila. Treťou najviac kriticky hodnotenou oblasťou je spolužitie Rómov a Nerómov, viac ako polovica respondentov vidí v tomto smere zhoršenie (55%), pričom 29% deklaruje zhoršenie situácia a 26% výrazné zhoršenie situácie.

V súvislosti s rastom krajnej pravice, extrémizmu a nacionalizmu zhoršenie situácie deklaruje 50% respondentov, z toho 33% respondentov uviedlo, že sa situácia zhoršuje a 17% respondentov uviedlo, že sa situácia výrazne zhoršuje. Pri oboch týchto položkách, teda pri hodnotení spolužitia Rómov a Nerómov ako aj pri hodnotení rastu krajnej pravice, je približne tretina respondentov (36%), ktorí si myslia, že situácia je rovnaká.

Poznámka: Znenie otázky bolo nasledovné: „V súčasnosti sa veľa diskutuje o tom, že svet a spoločnosť sa rýchlo mení. Ako Ty hodnotíš vývoj v nasledujúcich oblastiach?“

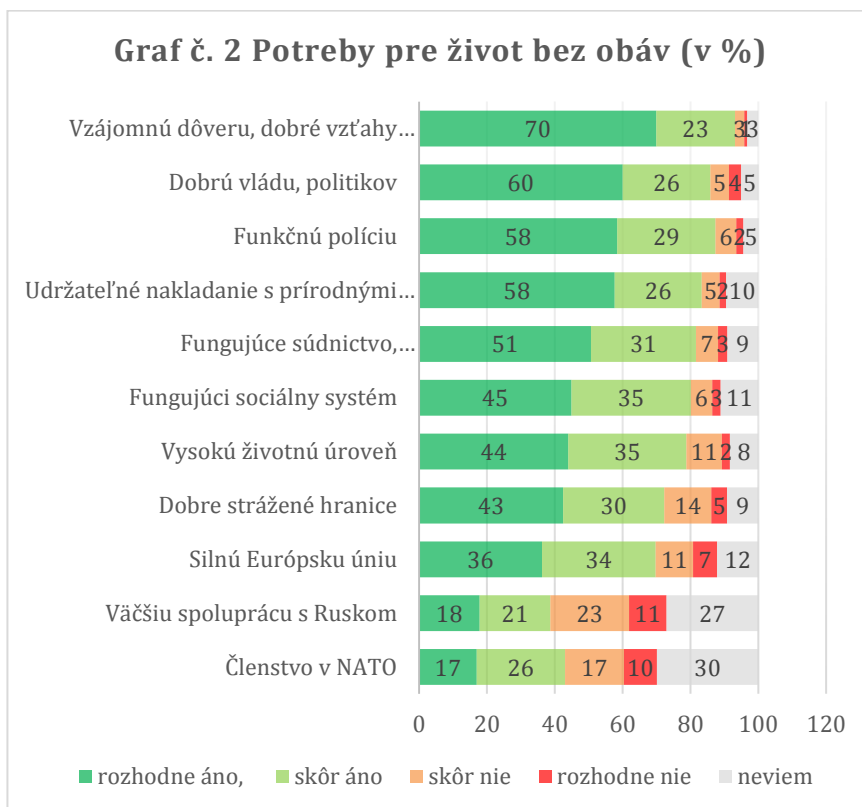
Nezanedbateľná časť mladých ľudí je však relatívne optimistická. Majú pocit, že v horizonte 10 rokov sa na Slovensku bude žiť lepšie, a to aj zásluhou aktívnych mladých ľudí so schopnosťou pretvárať svoje okolie. Tento optimizmus je väčšinou spojený s pozitívnym pohľadom na Európsku úniu. Optimisticky naladení mladí ľudia vnímajú EÚ ako dôležitý faktor pozitívnej zmeny na Slovensku, ktorý prináša možnosť cestovať a získavať skúsenosti v zahraničí. Znepokojuje ich však súčasná kríza európskych inštitúcií a možnosť, že by priaznivé prostredie na osobnostný rozvoj, ktoré EÚ poskytuje, mohlo byť obmedzené alebo úplne zaniknúť.

V tejto súvislosti nachádzame zaujímavé zistenia, získané prostredníctvom online dotazník. Respondenti okrem iného tiež odpovedali na otázku, aké sú „naše“ potreby, aby sme mohli žiť bezpečne a bez obáv. Približne 9 z 10 respondentov označilo ako takúto potrebu „vzájomnú dôveru a dobré vzťahy medzi ľuďmi“ (rozhodne alebo skôr áno uviedlo 93% respondentov).

„Volanie po ľudskosti“ nasleduje v dôležitosti „volanie po funkčných inštitúciách“. Dobrú vládu, (určite alebo skôr áno podľa 86% respondentov), funkčnú políciu (87%), fungujúce súdnictvo (82%) sú vnímané ako silná záruka bezpečnosti a života bez obáv pre výraznú väčšinu mladých ľudí, ktorí sa zapojili do štruktúrovaného dialógu.

Zaujímavé je, že no medzi hlavnými prioritami sa v tomto prípade objavuje aj potreba udržateľného nakladania s prírodnými zdrojmi (85% respondentov uviedlo pri tejto oblasti rozhodne alebo skôr áno). Vysokú dôležitosť majú aj sociálne istoty, približne 8 z 10 respondentov prikladá dôležitosť tejto skutočnosti. V nadväznosti na vyššie deklarované obavy súvisiace s príchodom utečencov do Európy nie je prekvapením ani pomerne vysoká dôležitosť pripisovaná potrebe „dobře strážených hraníc“ (73% respondentov).

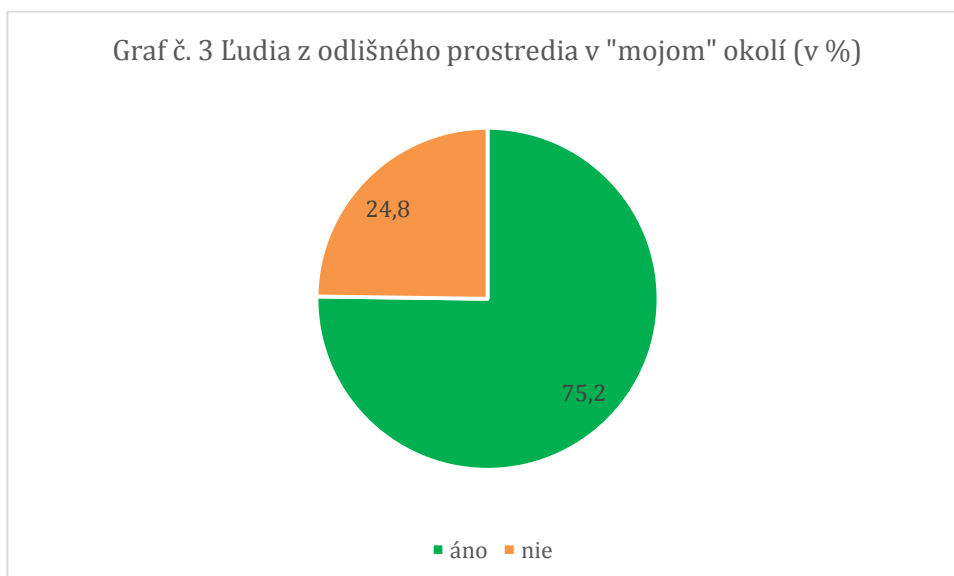
Čo sa týka nadnárodnej úrovne uvažovania, zaujímavé je zistenie o podpore Európskej únie. Viac ako dve tretiny respondentov (70% respondentov uviedlo rozhodne alebo skôr áno) spájajú život v bezpečí a bez obáv práve so silnou Európskou úniou. Na druhej strane pokiaľ ide o vzťah k Rusku a NATO, vnímanie ich dôležitosti v tomto kontexte je porovnateľné. Mierne priaznivejšie však vyznieva toto porovnanie pre NATO, ako dôležitú potrebu pre život bez obáv uviedlo 43% respondentov, oproti 39% respondentov, ktorí uviedlo ako dôležitú väčšiu spoluprácu s Ruskom.

Poznámka: Znenie otázky bolo nasledovné: „Čo potrebujeme na to, aby sme mohli žiť bezpečne a bez obáv?“, pričom respondenti uvádzali pri jednotlivých položkách odpoveď na škále.

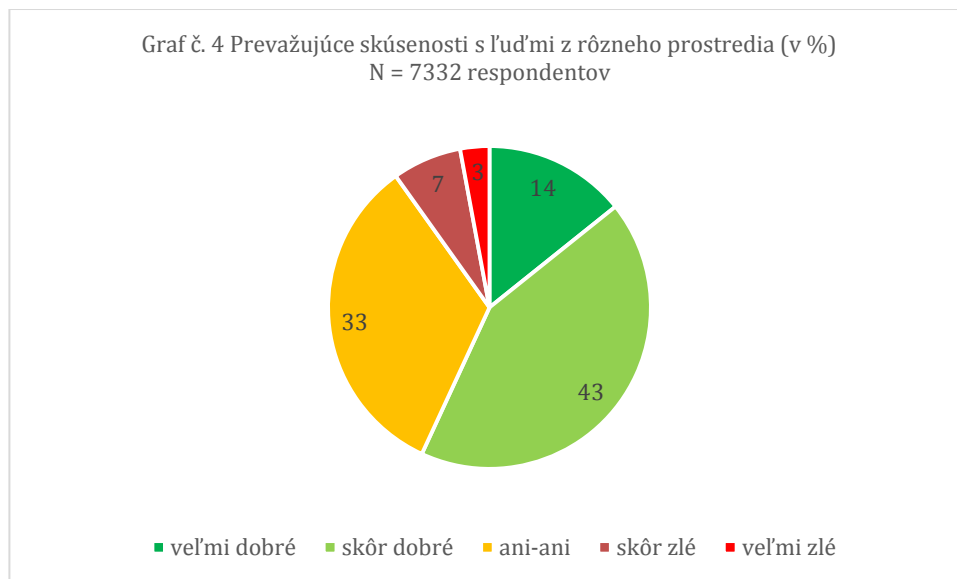
2) *Postoje k ľuďom z odlišného etnického, sociálneho a kultúrneho prostredia a k diskriminácii*

Zisťovali sme tiež, ako je to medzi mladými ľuďmi tak so skúsenosťami, ako aj s postojom k ľuďom z rôzneho etnického, sociálneho, kultúrneho alebo náboženského prostredia. Z respondentov, ktorí vyplnili online dotazník, majú približne tri štvrtiny (75%) z nich vo svojom okolí možnosť stretávať sa s ľuďmi z rôzneho etnického, sociálneho, kultúrneho a náboženského prostredia.

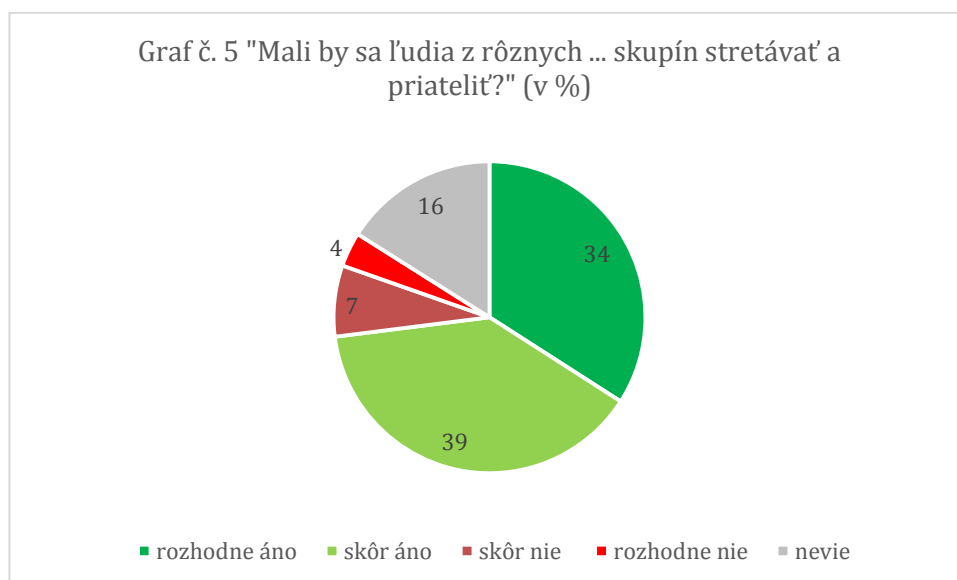
Poznámka: Znenie otázky bolo nasledovné: „Máš vo svojom okolí ľudí z rôzneho etnického, sociálneho, kultúrneho alebo náboženského prostredia?“.

Následne respondenti, ktorí uviedli, že takýchto ľudí vo svojom okolí majú, odpovedali na otázku, aké majú respondenti prevažujúce skúsenosti s ľuďmi z odlišného etnického, sociálneho, kultúrneho a náboženského prostredia. V tomto prípade prevažujú jednoznačne skôr pozitívne skúsenosti. Veľmi dobré alebo skôr dobré skúsenosti deklaruje 57% respondentov. Naopak negatívne skúsenosti deklaruje desatina respondentov (10%).

Poznámka: Znenie otázky bolo nasledovné: „Aké máš prevažujúce skúsenosti s ľuďmi z rôzneho etnického, sociálneho, kultúrneho alebo náboženského prostredia?“.

Pokiaľ ide o celkové „nastavenie“ mladých ľudí, ktorí sa zapojili do online konzultácií štruktúrovaného dialógu, vysoko prevažuje otvorený postoj voči ľuďom z rôzneho etnického, sociálneho, kultúrneho alebo náboženského prostredia. Až tri štvrtiny respondentov v tomto prípade uviedli odpoveď „rozhodne áno“ alebo „skôr áno“ (75%). Naopak odmietavý postoj v tomto prípade zaujala približne desatina respondentov (11%).

Poznámka: Znenie otázky bolo nasledovné: „Myslíš si, že by sa ľudia z rôznych etnických, sociálnych, kultúrnych a náboženských skupín mali stretávať a priateľiť?“.

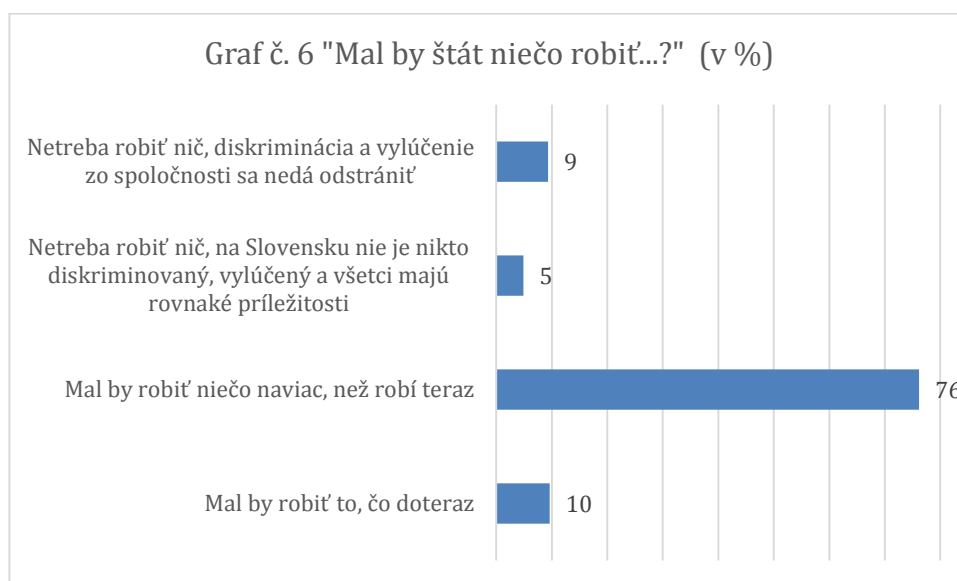
Ako vyplynulo hlavne z off-line diskusií, kde bolo možné venovať sa týmto otázkam detailnejšie, mladí ľudia často negatívne vnímajú spolužitie s Rómami, pričom mnohí majú pocit, že situácia sa vymyká spod kontroly a Slovensko zašlo pri poskytovaní „výhod“ tejto menšine príďaleko. Majú dojem, že sú svedkami „obrátenej diskriminácie“, kde Rómovia požívajú výrazne viac výhod, než členovia majoritnej populácie, pričom si tieto výhody nijak nezaslúžia. Vláda podľa nich nadŕža Rómom, ale nezaujíma sa o „bežných“ ľudí, ktorí si všetko musia náročne odpracovať bez akejkoľvek vonkajšej podpory.

Proti tomuto názoru sa ostro vymedzila podstatná časť mladých ľudí, ktorých naopak znepokojuje rast neznášanlivosti, a to najmä voči rómskej menšine. Majú pocit, že rast krajnej pravice je zásadným problémom súčasného politického vývoja, pričom riešenie vidia vo väčšom dôraze na toleranciu a stretávanie sa. Mnohí z nich tvrdili, že vzájomné stretávanie sa povedie k porozumeniu a väzbám medzi jednotlivými komunitami, ktoré následne budú pôsobiť ako účinná a silná prevencia voči neznášanlivosti. Keď sa budeme stretávať a budeme si rozumieť, nebudeme sa nenávidieť. Takmer 75% respondentov, ktorí vyplnili online dotazník si myslí, že ľudia z rôznych etnických a náboženských skupín by sa mali stretávať a priateľiť, pričom cca 10% opýtaných vyjadrilo opačný názor.

Zaujímavý bol v tomto ohľade postoj rómskej mládeže, ktorá jednoznačne tvrdí, že na Slovensku došlo za posledných cca 6 mesiacov k negatívne vývoju, s oveľa väčším výskytom otvoreného rasizmu. Táto situácia je podľa nich zapríčinená vstupom krajne pravicovej strany Ľudová strana – Naše Slovensko do parlamentu, ktorá do určitej miery legitimizovala rasizmus na verejnosti. Situácia Rómov v spoločnosti sa preto podľa nich zhoršuje.

Prejavy rasizmu na verejnosti však nie sú jediným problémom Rómskej mládeže. Na Slovensku je častá segregácia, kde Rómovia a „bieli“ navštevujú iné školy. Mladí Rómovia sa potom držia svojej komunity a nemajú motiváciu a ani sebavedomie vyjsť do potenciálne predsudkami nabitého vonkajšieho sveta a uspieť v ňom. Chudoba, nezamestnanosť a neperspektívnosť sa potom dedí. Konzultovaní mladí Rómovia preto tvrdia, že ich komunita potrebuje odstránenie segregácie, pozitívne vzory a viac práce na sebavedomí. Za najdôležitejší faktor ale považujú negatívny postoj majority, ktorého zmena je dôležitým predpokladom, aby mladí Rómovia mali skutočne dobré možnosti na úspech v živote.

V online dotazníku respondenti vyjadrovali svoj názor na otázku, aká má byť úloha štátu v otázke riešenia rovnakých príležitostí, diskriminácie a sociálneho vylúčenia. Medzi respondentmi pritom nachádzame zhodu, keď viac ako tri štvrtiny respondentov (76%) deklarujú, že štát by mal robiť niečo viac, než robí teraz. Desatina respondentov deklaruje, že by mal robiť to, čo doteraz, podobne veľká časť respondentov si však myslí, že problém diskriminácie zo spoločnosti odstrániť nejde. Len relatívne minoritne je zastúpený názor, že na Slovensku nie je nikto diskriminovaný a všetci majú rovnaké príležitosti (5% respondentov).

Poznámka: Znenie otázky bolo nasledovné: „Mal by štát robiť niečo preto, aby mali všetci rovnaké príležitosti a nikto nebol diskriminovaný ani vylúčený zo spoločnosti?“

3) Postoje a názory na budúce potreby a požadované zručnosti mladých ľudí

Mladí ľudia na Slovensku sú najviac sklamaní stavom školstva. Majú pocit, že metódy a spôsob fungovania vzdelávacieho systému nezodpovedá dobe a ani ich vlastným potrebám. Dve kľúčové zručnosti a schopnosti, ktoré najviac z nich uvádza ako chýbajúce v slovenskom školstve, sú kritické myslenie a aktívny prístup k svojmu okoliu. Na vyučovaní sa podľa študentov získavajú jedine informácie a takmer žiadny čas nie je venovaný ich prepájaniu, zasadzovaniu do kontextu, a komplexnému spracovaniu. Toto platí aj o jazykovej výuke, ktorá primárne akcentuje bežné užívanie jazyka. Študenti preto rezolútne tvrdia, že čas strávený v škole je do veľkej miery neproduktívny a nepripravuje ich na život v Európe 21. storočia.

Podobne ostro žiaci a študenti vnímajú vlastnú pasivitu v systéme, ktorý sa im nezdá dostatočne otvorený iniciatíve, pričom naopak odmeňuje bezmyšlienkovité plnenie zadaných úloh. Zásadnou vecou pre nich je budovanie postoja k svetu okolo seba ako k niečomu, čo je možné meniť vlastnou aktivitou. Školské prostredie však podľa nich tento postoj skôr zabíja, než že by mu pomáhalo. Prítom sami vnímajú aktívny prístup ku svetu a pozitívne myslenie ako zásadný predpoklad úspechu.

V rovine konkrétnych opatrení by študenti ocenili vzdelávací systém poskytujúci výrazne viac praktických zručností, napríklad finančnej gramotnosti, schopnosti verejného prejavu a podobne. Mladí ľudia síce pozitívne vnímajú dnešné možnosti vycestovať a získavať zručnosti a skúsenosti v zahraničí, mnoho z nich však má pocit, že zahraničné študijné výmenné programy a stáže sú len pre „privilegovaných“ študentov. Tieto príležitosti by mali byť viac propagované a prístupné všetkým bez rozdielu.

Konzultovaných mladých ľudí veľmi často trápi ekonomická situácia, uplatnenie na trhu práce a možnosť získania kvalitného zamestnania. Veľa z nich vidí svoje šance pesimisticky. Myslia si, že nájsť dobrú prácu je v regiónoch prakticky nemožné. Možnú nápravu vidia v lepších možnostiach naberat' priame skúsenosti v rámci svojho vzdelávania a vo väčšom dôraze školského systému na praktické zručnosti.